Sivil Büyü - Proje No: S-0094

Kuzey Kıbrıs'ta Huzurevi ve Yaşlı Bakımevlerinin Durum Tesbit Raporu

9 Mart, 2019

Bu rapor Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sivil Büyü Programı'nın desteğiyle hazırlanmıştır. Raporun içeriği tamamıyla Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

1. Giriş

Birleşmiş Milletler'in yaşlanma ile ilgili araştırmaları dünya nüfusunun her geçen yıl hızla yaşlandığını gösteriyor (BM,2017).[1] BM 2017 raporuna göre 60 yaş üstü nüfus dünya nüfusunun %13 gibi büyük bir oranına denk gelmektedir. Kuzey Kıbrıs'ın nüfusu da son yirmi yıldır aynı şekilde hızla yaşlanmaktadır. 1996 ve 2006 genel nüfus sayımlarına göre Kuzey Kıbrıs'ta 60 yaş üstü nüfus toplam nüfusun %10'una denk gelirken, bu oranın 2011 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre %12 ye çıktığı görülmüştür. Devlet Planlama Örgütü (DPÖ, 2017) tarafından yapılan projeksiyonlara göre ise bu oranın 2016 yılında %13'e çıktığı, bu da Kuzey Kıbrıs'ın artık çok yaşlı bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir.

Yaşlanan nüfus ülkelerin ekonomisini ve sosyal yapısını etkilemekle kalmayıp, devletler için birçok sosyal sorumlulukları beraberinde getirmektedir.Bu sorumluluklardan en önemlisi yaşlıların barınabilecekleri huzurevi ve bakımevi gibi yaşlılara uygun ve onların maddi gücünü aşmayan yerlerin yapılmasıdır. Kuzey Kıbrıs'ta bir taraftan yaşlıların ömrü uzarken bir diğer taraftan da değişen sosyoekonomik şartlardan dolayı aileler artık kendi yaşlılarına bakabilecek vakit bulamamaktadır. Devlet ise bu ciddi sosyal dönüşümün farkına varıp ne yıllar önce alması gereken önlemleri almıştır,ne de şu anda alması gereken acil önlemleri almak yönünde bir girişimi vardır. Her şeyden önce huzurevi ve bakımevlerini düzenleyen ve denetleyen en temel yasalar bile eksik ve yetersizdir. Bu nedenle büyük bir kavram karmaşası, yönetim ve denetim eksikliği vardır.

Şu anda yaşlıların ve ruh sağlığı yerinde olmayan hastaların bakımı Kuzey Kıbrıs'ta bir kriz haline gelmiştir. Yaşlı ve hasta hakları açısından bu krizin daha fazla derinleşmeden acil önlemler alınması, her şeyden önce yasa ve tüzüklerin hazırlanması gerekmektedir. Bu amaca hizmeten, Sivil Büyü Programı desteğiyle yürütülen "Yaşlı ve Ruh Sağlığı Hakları" projesi mevcut olan sistemi inceleyip, huzurevi ve yaşlı bakımevlerininin sorunlarını ortaya koymayı ve çözüm önerileri getirmeyi amaçlar.

[1] http://www.un.org/en/sections/issues-depth/ageing/

2. Huzurevi ve Yaşlı Bakımevleri Arasındaki Farklılıklar ve Gerekli Yasal Düzenleme

Huzurevleri ve yaşlı bakımevleri yaşlıların bir ücret karşılığında kaldığı yerlerdir. Bu yerler aynı amaca hizmet etsede, birbirlerinden farklılık gösterirler. Bu fark Kuzey Kıbrıs'ta halkın çoğunluğu tarafından bilinmez ve huzurevi ile bakımevi aynı anlamda kullanılır.

Hâlbuki huzurevleri ile bakımevleri arasında büyük bir fark vardır. Huzurevi yaşlanmış olmakla birlikte kendi işini kendi görebilecek durumdaki yaşlıların kaldığı, bakımevi ise yaşlanma nedeniyle günlük hayatını desteksiz geçiremeyecek, bakıma muhtaç kişilerin barındığı yerlerdir.

Dolayısıyla huzurevlerinde tam zamanlı sağlık personeli olması gerekmezken, yaşlı bakımevlerinde çoğunlukla sağlık sorunu yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların bulunması yaşlı bakımevlerinde tam zamanlı sağlık personeli olmasını zorunlu kılar. Bu nedenden dolayı, yaşlı bakımevlerinin huzurevlerine nazaran yasalarla daha çok kontrol altına alınması ve sık sık denetlenmesi esastır.

Fakat tam tersine Kuzey Kıbrıs'ta sadece huzurevlerini düzenleyen 71/1989 sayılı Huzurevi Yasası vardır. Bakımevlerini düzenleyen bir yasa yoktur. Huzurevlerini düzenleyen yasa 20 yıl önce yürürlüğe girmesine rağmen hâlâ bakımevlerini düzenleyen bir yasa bulunmamaktadır. Dolayısıyla, şu anda Kuzey Kıbrıs'ta açılan hiç bir bakımevi yasal bir düzenleme altında açılmamıştır. Yasal boşluklardan dolayı bakımevleri belediyelerin altında, ve herhangi bir iş yeri gibi açılmaktadır. Bu da doğal olarak bakımevlerinin çalışma, işleyiş ve denetlenmesinde sıkıntılar ve belirsizlikler yaratmaktadır.

Var olan 71/1989 sayılı Huzurevi Yasası ise hem eksik hem de sektör için yetersiz bir yasadır. Ayrıca güncelliğini yitirmiş olmasından dolayı bugünkü şartlar altında uygulanması imkansız bir yasa duruma gelmiştir. Açılan tek huzurevi olan Lapta Huzurevi, bu yasanın birçok maddesine uymamaktadır. Bu durum devletin kendi huzurevini bile yasalara aykırı bir şekilde yönettiğini, ve bunu düzeltmek için de hiç bir girişimde bulunmadığını göstermektedir.

Örnek vermek gerekirse, yürürlükte olan 71/1989 sayılı huzurevi yasasına göre Lapta huzurevinde yatalak yaşlı ve ruh sağlığı yerinde olmayan hasta olmaması gerekirken, hem yatalak yaşlı hem de ruh sağlığı yerinde olmayan hastalar mevcuttur. Bunun nedeni çoğu kimsesiz olan bu yoksul ve hasta yaşlıların kalabilecekleri yerlerin olmamasıdır. Devletin öncelikli olarak kendine bakamayacak kadar bakıma muhtaç yoksul, yaşlı ve kronik akıl

hastalarının barınabilecekleri bakım evlerini açması gerekirken, devlet tam tersine 1989'da huzurevi yasası geçirmiş ve Lapta Huzurevi'ni açmıştır. Daha sonra bakımevinde olması gereken birçok yaşlı ve hastayı da devletin bakımevi olmamasından dolayı bu huzurevine yerleştirilmiştir.

Yasaları hiçe sayan ve toplumun ihtiyaçlarını göz önüne almayan bu uygulama 20 yıl gibi bir süre zarfında yani günümüze gelene kadar hiç düzeltilmemiştir. Bu süreç içinde hükümetler bakım evi açmak için ne bir bütçe ayırmış, ne de proje yaratıp dış kaynaklı bir finansman bulmuştur.

Çok yeni bir gelişme olarak, bütçe ve yasal düzenleme olmamasına rağmen Sağlık Bakanlığı'nın girişimleri ile Ocak 2019'da Kalkanlı'da adına Kalkanlı Yaşam Evi denen bir bakımevi açmıştır. Toplumda büyük bir ihtiyaç olmasına rağmen, yeni açılan bu bakımevinin yasal statüsünün belli olmaması, ve finansmanının kısa süreli bağışlar ile yapılması, devletin hâlâ bu konulara ciddiyetle eğilmediğini ve kısa vâdeli, seçim yatırımlarının ötesine geçemediğini göstermektedir.

3. Kronik Ruh Hastalarının Barınma İhtiyaçları

Kuzey Kıbrıs'ta sadece bakıma muhtaç yaşlıların değil, şizofreni gibi kronik ruh hastalıklarına sahip bireylerin de ciddi anlamda bakım ve barınma sorunları vardır. Genç yaşlarda başlayan bu ruhsal rahatsızlıklarda, hastalara genellikle anne babaları ve diğer aile fertleri kendi evlerinde bakmaktadırlar. Fakat hasta yakınları artık onlara bakamayacak duruma gelince , bu hastaların uzun süreli yaşayabilecekleri ve ilaç tedavilerinin sürdürülebileceği bakimevleri mevcut değildir. Var olan 71/1989 sayılı huzurevi yasası ise ruh hastalarının huzurevlerinde barınamayacağını söyler. Yukarıda da belirtildiği gibi bu hastalar için başka hiçbir alternatif bulunmadığından dolayı, yasalara uymadığı halde bu hastalar çoğunlukla huzurevi ve özel bakımevlerinde barınmaktadırlar.

Barış Ruh ve Sinir Hastanesi Kuzey Kıbrıs'ta var olan tek ruh ve sinir hastanesidir, ve devlete aittir. Ruh hastaları, hastalıkları zikrettiği zamanlar Barış Ruh ve Sinir Hastanesi'nde yatılı olarak tedavi görürler. Genellikle bir aylık bir ilaç ve iğne tedavisinin ardından bu hastaların taburcu olması beklenir. Fakat hastaların onlara bakabilecek birinci derecede yakın aileleri olmadığı zamanlar bu hastaların kalabilecekleri başka bir alternatif olmadığı için hastaların

hastanede uzun süreli kalmasına yıllarca izin verildi. Öyle ki 90 yatak kapasitesi olan Barış Ruh ve Sinir Hastanesi'nde 60 civarında bir hasta kitlesi sürekli kalmaya başlamıştır.

Hastane yönetimi son zamanlarda bir depo hastane haline gelen Barış Ruh ve Sinir Hastanesi'ni uzun süreli kalan hasta sayısını sıfıra indirgemek için, bu hastaları bakım evlerine yönlendirmeye başlamıştır. Aralık 2018'de başlayan bu operasyonda hastane yönetimi kendi sorununu çözerken ne yazık ki kronik ruh hastalarının barınma ve bakım sorunlarına kalıcı bir çözüm getirmek için girişimlerde bulunmamıştır. Bu hastaları başlarından atarcasına yasal olmasa da bakımevlerine göndermek için uğraşmışlardır. Hâlbuki devletin bu hastalara uygun yerler inşa edip onların barınma ve bakım haklarına uzun vâdeli bir çözüm üretmesi gerekirdi. Buna ek olarak, mevcut huzurevi yasasına aykırı olduğu bilindiği halde, bu hastalar devletin yeni kurduğu Kalkanlı Yaşam Evi'ne ve diğer özel bakımevlerine yönlendirilmiştir.

Sosyal Hizmetler Dairesi'nin Kalkanlı'ya gitmek istemeyen kronik ruh hastalarını özel sektörde var olan yaşlı bakımevlerine yerleştirmek için bakımevi sahiplerini aradığı bilgimize gelmiştir. Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneğinin özel yaşlı bakımevi sahipleri ile yaptığı görüşmelerde bir bakımevi hâriç diğer bütün özel bakımevlerinin bu isteğe olumsuz yanıt verdiğini öğrenmiş bulunmaktayız. Olumsuz cevap veren bakımevleri bunun nedenini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

Birinci neden, bakımevlerinin bu hastalar için almak zorunda bırakıldığı sorumluluktur. Barış Ruh ve Sinir Hastanesi'nden çıkartılıp yaşlı bakımevlerine yerleştirdikten sonra, devlet bu hastaların takibi, ilaç kontrolü ve çevreye uyumu gibi hiçbir önemli konuda destek vermeyi taahhüt etmemiş ve tüm sorumluluk bakımevlerine bırakılmak istenmiştir.

İkinci önemli neden ise maddidir. Bu hastalar çalışamadıkları için Sosyal Hizmetler Dairesinden 1,400 TL gibi asgâri ücretin çok altında bir ödenek almaktadırlar. Hâlbuki bakımevlerinin ücreti 1,700 TL ile 2,900 TL arasındadır ve bu hastaları almak onlara sadece sorumluluk değil ayrıca maddi bir külfet de getirmektedir.

Bu tecrübeler bize Kuzey Kıbrıs'ta kronik ruh hastalarının sürekli kalabilecekleri yerlerin bulunmadığını göstermiştir. Bu hastaların kalabilecekleri tek alternatif yaşlı bakımevleridir, fakat bu alternatif mevcut yasalara aykırıdır. Şizofreni gibi psikoz durumu olan, sürekli ilaç tedavisi ve rehabilitasyon gerektiren ruhsal rahatsızlıklarda hasta yakınları uzun yıllar kendi hastalarına baksa da, bu hastaların da hayatlarının son yıllarını geçirecekleri bakım evlerine ihtiyaç vardır.

4. Devlet'in Huzurevi ve Bakımevi Hakkında Gözlem ve Tesbitler

4.1 Lapta Huzurevi

Kuzey Kıbrıs'ta ilk ve tek huzurevi 1976 yılında Lapta'da devlet tarafından açıldı. 1974'ten sonra devletin idaresine geçen, denize sıfır, büyük bir arazi içinde bulunan bina huzurevine dönüştürüldü. Fakat oldukça eski olan bu bina huzurevine dönüştürüldükten sonra yıllarca gereken bakım ve onarım yapılmadığı için yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldı. 2009 yılında hükümet, ayni arazi üstüne yeni bir huzurevi binası inşa etmek için bütçe ayırıp proje geliştirmeye başladığını basında duyurdu. Fakat bu duyurunun ardından bir gelişme olmadı.

2011 yılında, hem asbestos içerdiği hem de sel baskınından sonra yıkılma tehlikesi arzettiği gerekçesi ile bu huzurevi binası kapatıldı. Hükümet 2009 yılında söz verdiği yeni huzurevi binasını yapmadığından dolayı, devlet yaşlıları barındırmak için Lapta'da başka bir bina kiralamak zorunda kaldı. Bu bina Lapta'da dağların tepesinde bulunan eski bir manastırdan otel şekline dönüştürülen Ayia Anastasia Otel'idir. İlk başlarda geçici olarak kiralanan bu yer, devletin huzurevi binasını yapmaması nedeni ile günümüze kadar, yani son 8 yıldan beri huzurevi olarak kullanılmaktadır. Yaşlılar deniz kenarında bulunan eski yerlerinden dağ başında bir manastıra getirildiklerinde uzunca bir süre uyum sorunu yaşadıkları basındaki haberlerden ortaya çıkmaktadır.

Lapta Huzurevi olarak kullanılan Ayia Anastasia'nın mülkiyeti 1974'ten sonra Evkaf İdaresi'ne geçmiştir. Fakat Evkaf İdaresi bu yeri özel bir şahısa uzun süreliğine çok az bir kira karşılığında kiralamış, bu özel şahıs da daha sonra Ayia Anastasia'ı tekrar devlete, ayda 5000 sterlin karşılığında çok yüksek bir bedel ile kiralamıştır.

2009'dan beri, yani tam 10 senedir, her hükümet zamanında halka söz verilen yeni huzurevi binası projeden öteye geçemediği için, geçici olarak Ayia Anastasia Oteli'ne yerleştirilen yaşlılar bugün hâlâ daha ayni yerde kalmaktadır ve devlet bu yere her ay 5000 sterlin ödemeye devam etmektedir. 2011'den bu yana toplam kira bedelini hesaplarsak, devlet bugüne kadar özel bir şahısa yaklaşık yarım milyon sterlin ödeme yapılmıştır. Devletin bütçesinden çıkan bu kira bedeli ile bir huzurevi şimdiye kadar yapılabilirdi.

Lapta Huzurevinin Güncel Sorunları:

Lapta Huzurevi, devlete ait bir kurum olmanın olumlu ve olumsuz tüm özelliklerini taşıyan bir huzurevidir. 45 kişilik bir kapasitesi olan huzurevinde, yapısal sorunlardan dolayı 29 yaşlı barınmaktadır. 10 tane vardiyalı çalışan hasta bakıcısı, 3 hemşire, 1 fizyoterapist, 5 temizlik

görevlisi, 4 mutfak görevlisi, 3 güvenlik görevlisi, 2 bahçivan ve 1 yöneticiden oluşan toplam 29 çalışanı vardır. Toplam yaşlı sayısı ile burada çalışan personel sayısını mukayese ettiğimizde, 29 yaşlıya 29 personelin baktığı ortaya çıkmaktadır ki bu da diğer devlet kurumlarında olduğu gibi Lapta Huzurevi'nde de olması gerektiğinden daha fazla bir işgücü bulunduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan yoksul ve kimsesiz yaşlı yurttaşların huzurevinde bir ücret ödemeden kalabildikleri ama maddi gücü yerinde olan kişilerin asgari ücretin 60%'ını ödemeleri gerektiği bilinmektedir. Bu düzenleme âdil görünse de zaman zaman istismar edidiği ve maddi durumu iyi olan kişilerin de tanıdıkları olduğu takdirde bir ücret ödemeden kalabildiği halk arasında çok konuşulan bir konudur.

Son yıllarda ekonomik daralmadan dolayı devletin bütçesi de gittikçe daralmaya başlamış, zaten dar olan Lapta Huzurevi'nin bütçesi de artık hissedilir boyutlarda azalmıştır. Öyle ki bozulan buzdolabı, çamaşır makinesi veya yatak gibi birçok acil ihtiyaçlarını devletin bütçesinde para olmadığı için, Lapta Huzurevi vatandaşlardan rica ederek onlardan gelen bağışlarla sağlamaya başlamıştır.

Lapta Huzurevinde barınan yaşlıların bir kısmı kendi bakımını yapabilecek kadar sağlıklı olmasına rağmen, bir kısmı da kendi kendine bakamayan yatalak, alzhemier, veya şizofreni gibi rahatsızlıkları olan ve şürekli bakıma muhtaç olan yaşlı ve hastalardır. Bu hasta ve yaşlıların yanında yaşlı olmadığı halde devletin koruması altında olması gereken engelliler de bulunmaktadır. Bu genç engelliler devletin yıllar önce başlayıp henüz bitiremediği yaşam evinde barındırılması planlandığı halde bu yerin ne zaman biteceği belli değildir. Dolayısı ile Lapta Huzurevinde kalan kişilere baktığımızda burasının aslında bir huzurevi değil bir bakımevi olduğu ortaya çıkmaktadır. Fakat halk arasında bu fark bilinmediğinden dolayı Lapta Huzurevi, sadece ismi huzurevi fakat kendisi bir bakımevi olarak halkın her kesimine hizmet vermektedir.

Bunlara ek olarak, Lapta Huzurevi konumu dolayısıyla yaşlı bakımına ve barınmasına uygun değildir. Lapta'da dağ başında konumlanan bu huzurevinin kendisine ait bir ambulansı olmamakla birlikte hastahanelere ve merkeze uzaktır. Dolayısıyla aciliyet isteyen durumlar, yaşlıların hastahaneye götürülmesi ya da hastahaneden sağlık personellerinin çağrılması gibi, burada barınan ve bakım gören hastalar için hayati risk taşımaktadır.

4.2. Kalkanlı Yaşam Evi

Ocak, 2019'da açılan Kalkanlı Yaşam Evi, Sağlık Bakanlığı altında açılmış devletin tek bakım evidir. Kalkanlı'da boş ve atılı durumda bulunan bir otel bakanlar kurulu kararı ile bakımevi olarak açılmıştır. Bu bakımevi halkın önemli bir ihtiyacına hitap edecek olmasına rağmen, hukuksal ve finansal altyapısı hazırlanmadan açıldığı için ileride, özellikle hükümet değiştikten sonra, bir sorunlar yumağı hâline gelme ihtimali yüksektir.

Bilindiği üzere Kuzey Kıbrıs'ta huzurevi yasası olmasına rağmen hâlâ bir bakımevi yasası yoktur. Var olan huzurevi yasası ise hem güncelliğini yitirmiştir hem de bakımevleri için uygun değildir. Devlet yeni bir bakımevi açmadan önce bakımevlerini düzenleyen tüzüğü hazırlayıp Kalkanlı Yaşam Evi'ni bu yasal çerceve altında açması gerekirken özel sektördeki bakımevleri gibi kendisi de tüzüksüz ve nereye bağlı olduğu belirsiz bir bakımevi açmıştır.

Yasal eksiklikler yanında Kalkanlı Yaşam Evi'nin sürdürülebilir bir finansal yapıya sahip olup olmadığı da belli değildir. Toplumun en yoksul yaşlı ve hastalarına bakmak için açılan bu bakımevinin nasıl bir bütçeye sahip olduğu, devletin bu bakımevine ne kadar bütçe ayırabileceği, gelir ve giderlerinin dengede olup olmadığı bu bakımevinin hayatta kalıp kalamayacağının belirleyicisi olacaktır. Basında paylaşılan bilgilere göre Kalkanlı Yaşam Evin'in çeşitli kurum ve kuruluşların bağışları ile açılabildiği ve hükümetin bu bakımevine maddi destek sağlayamadığı yolundadır.

Halihazırda 40 civarında yaşlıya bakmaya başlayan Kalkanlı Yaşam Evi artık hastalara ve hasta yakınlarına karşı büyük bir sorumluluk altına girmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla hükümetin bu bilinç ile yeni kurulan bu bakımevinin finansal yapısını sürdürülebilir bir duruma getirme zorunluluğu vardır.

4.3 Bülent Ecevit Rehabilitasyon Merkezi

Bülent Ecevit Rehabilitasyon Merkezi (BERM), Sağlık Bakanlığı altında Kronik Hastalıklar Hastanesi ismi ile 1988 yılında faaliyet göstermeye başladı. Yaşlı ve bakıma muhtaç kimsesiz insanlara hizmet vermek için kurulan hastane, 2004 yılında Gönyeli'de yeni yapılan binasına taşındı ve adı Bülent Ecevit Rehabilitasyon Merkezi olarak değiştirildi. Çok sayıda faaliyet odaları, oturma odası, pansuman, doctor ve fizyoterapi odaları ile modern bir yapıya sahip olan BERM şu anda tam kapasite ile 48 hastaya bakmaktadır. Toplam personel sayısı 33 olan bu

merkezde 9 hemşire ve 23 hasta bakıcı vardır. Çamaşır, yemek ve temizlik ihtiyaçları özel sektörden hizmet alımı olarak sağlanmaktadır.

5. Özel Sektördeki Yaşlı Bakım Evleri Hakkında Gözlem ve Tesbitler

Özel sektörde, toplam 6 tane yaşlı bakımevi mevcuttur. Bunların 3 tanesi Mağusa'da, 2 tanesi Lefkoşa'da, bir tanesi de Sınırüstü'ndedir. Bu bakımevlerini aşağıdaki gibi listeleyebiliriz.

1. Özen Bakım Evi
2. Ayışığı Bakımevi
3. Meros Bakımevi
4. İkincibahar Bakımevi
5. Ece Bakımevi
6. Sınırüstü Halk Vakfı Yaşlı Bakımevi

Yukarıdaki bütün bakımevleri Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği tarafından ziyaret edilip sahipleri ile görüşülmüştür (Her bakım evi hakkında detaylı bilgi Ek'te verilmiştir).

Bakımevlerini düzenleyen bir yasa olmadığı için, özel sektörde açılan bakımevleri belediyelerin altında iş yeri açma izni ile açılmaktadırlar. Bu bakımevlerinin sahip olmaları gereken altyapının standartları belli değildir. Ayrıca hangi bakanlık altında, hangi sıklıkta ve neye göre denetleneceği konuları açık ve net değildir.

Şu anda var olan sisteme göre bakımevleri belediyelerinin altında küçük işletmeler olarak açılmakta ve yine belediyeler tarafından denetlenmektedirler. Belediyelerden alınan bilgiye göre, belediyeler bakımevlerinin, bir restoranı ya da oteli denetler gibi, sadece mutfaklarını denetlemektedirler. Ayrıca halk tarafından bir şikayet geldiği zaman Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı veya Sağlık Bakanlığı tarafından da denetlenmektedirler.

Bakımevlerinin Durumu

Bugüne kadar Kuzey Kıbrıs'ta faaliyet gösteren özel bakımevleri hakkında bilgimizde olan bir çalışma veya araştırma yapılmış değildir. Devlet, bakımevleri ve bakımevlerinde kalan yaşlı ve hastalar hakkında statistiksel bilgilere sahip değildir. Dolayısıyla bakımevleri hakkında büyük bir bilgi eksikliği ve bilgi kirliliği vardır.

Hiç bir bakımevinin web sayfası bulunmamaktadır, zaman zaman sosyal medyada paylaştıkları bazı etkinlikleri dışında bakımevleri hakkında internet üzerinden bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Basında ise bakımevleri hakkında sadece skandal bilgiler yer almaktadır. Skandal haberler genellikle bakımevlerinde kalan bir yaşlının kaza veya ihmal sonucu ölmesi veya yaralanması ile ilgili hasta yakınları tarafından basına yansıtılan haberlerdir. Suçlayıcı nitelikte olan bu haberler bakımevlerinin yasa dışı olduğunu, ve devlet tarafından gerektiği gibi denetilmediğinin bir göstergesidir. Devletin ilgili bakanlıkları ise bu gibi haberlere ya hiç karşılık vermemektedir veya ilgili bakımevinin denetleneceği yönünde basına çok kısa ve genel bir haber verdikten sonra konuyu tekrar gündeme getirmemektedir.

Lefkoşa, Mağusa ve İskele Belediyeleri ile yaptığımız görüşmelerde, bazı bakım evlerinin kapatılması gerektiği halde belediyelerin bu bakım evlerini kapatamadıkları bize aktarılmıştır. Bunun nedeni, kapatılan bakımevinde kalan yaşlıları koyabilecek başka bir alternatif yerin bulunmaması olarak gösterilmiştir. Özel sektörde bulunan bütün bakımevlerinin kapasitesi sınırlı olup hemen hemen hepsi doludur. Bunun yanında yaşlı ve hastaları yerlerinden oynatmak kolay olmadığı gibi onları ailelerinden uzak yerlere taşımak da doğru değildir.

Geçtiğimiz ay Sağlık Bakanlığı tarafından açılan Kalkanlı Yaşam Evi bir alternatif olarak bu konuda bir rahatlama getirse de Güzelyurt dışında diğer bütün bölgelere uzak olması hasta ve hasta yakınları tarafından bir dezavantaj olarak görülmektedir. Yakınlarını sık sık ziyaret etmek isteyen aileler onları en yakın özel bakımevlerine koymayı tercih etmektedirler.

Bakımevlerinin Fiziksel Altyapısı

Ziyaret edilen 6 bakımevinden sadece 2 tanesi, Sınırüstü Halk Vakfı Yaşlı Bakımevi ve Meros Yaşlı Bakımevi, bakımevi olmaya uygun olarak inşa edilmiştir. Diğer 4 tanesi ev veya apartman katı olarak inşa edilmiş daha sonra bakımevine dönüştürülmüştür.

Binası bakımevi olmaya uygun olmayan özel bakımevleri her ne kadar çeşitli eklemeler ile binalarını yaşlılar için uygun hale getirmeye çalışsalarda; bu binalar birçok açıdan yaşlıların barınması ve bakımı için uygun değildir.

Bir bakımevinin binası üç katlı bir apartmandır. Apartmana yaşlılar için sonradan bir asansör konmuştur. Diğer üç bakımevi ise tek katlı ev olarak inşa edilmiştir. Fakat aile evi olarak inşa edildikleri için odalar küçüktür ve bir odaya genellikle bir veya iki kişi konulması gerekirken 3 hatta bazı yerlerde 4 kişi kaldığı gözlemlenmiştir. Dolayısı ile yaşlıların kendilerine ait hiçbir

özel alanları yoktur. Bu bakımevlerinin binaları ev olarak inşa edildiği için hasta kapasitesi 18-20 yaşlı civarındadır ve bu sınırlı kapasiteden dolayı bu bakımevlerinin daha fazla büyüme imkanları yoktur.

Bunun dışında banyo ve tuvalet sayısı azdır, bazılarında ise kadın ve erkekler için ayrı banyo ve tuvalet yoktur. TV odası gibi ortak alanları sınırlıdır. Bir bakımevinin yemek masası koridordadır ve balkon kapatılıp yatak odası şekline çevrilmiştir. Bakımevlerinin hiçbirinde merkezi ısıtma veya soğutma sistemi yoktur, odalara takılan klimalar ile odalar ısıtılmaktadır. Ayrıca banyo ve tuvaletlerde veya binanın diğer alanlarında havalandırma sistemi yoktur, bu nedenle bütün bakımevlerinde ağır bir koku olduğu dikkat çekmiştir.

Bakımevlerinde Kalan Yaşlı ve Hastalar:

Kuzey Kıbrıs'ta bulunan 6 özel bakımevinin hepsinde, bakıma muhtaç yatalak yaşlılar, fiziksel engelliler, down sendromlu genç hastalar ve şizofreni gibi kronik ruh hastalıkları olan bireyler hep birlikte bir çatı altında bakılmaktadırlar. Bakımevleri için her yaştan ve bu kadar karışık bir hasta/yaşlı kitlesine bakmak hem maddi hem de manevi yönden zordur, ve birçok sorumluluğu da yanında getirmektedir. Bulaşıcı hastalıklar dışında, bakımevlerinde kalmayı engelleyecek sınırlayıcı bir yasa olmadığı için kalacak yeri veya bakacak ailesi olmayan kronik hastalar çoğu zaman hayatlarının sonuna dek bakımevlerinde barınmaktadırlar. Bu gibi hastalar genellikle tek geliri devletten aldıkları sosyal yardım parası olan yoksul hastalardır.

Bakımevleri için bir yasa hazırlandığı zaman yasanın içeriğinde kronik ruh hastalarının bakımevlerinde barınmasını engelleyecek bir madde bulunursa, devletin bu hastaların barınabilecekleri başka yerler yaratması gerekmektedir çünkü şu anda devletin ruh sağlığı bozuk bireyleri barındırabileceği hiçbir yeri yoktur, var olan Bülent Ecevit Kronik Hastalıklar Hastanesi ise doludur. Dolayısı ile yaşlı bakımevi yasası çıkartılırken bu bakımevlerinde yaşayan hastaların da (şizofreni, otistik, manik depresif ve benzeri) durumu göz önünde alınması gerekmektedir. Zaman zaman devletin Ercan Havalanı yanında bir yaşam evi kurma projesi olduğu duyulsa da devletin bütçe sıkıntılarından dolayı uzun yıllardır bu yaşam evi bitirilemediği konuşulmaktadır. Bu konuda fazla bir bilgi kaynağı da bulunmamaktadır.

Bakımevlerinin Personel Durumu:

Devletin Lapta Huzurevi'nde bakılan yaşlı sayısı kadar sürekli personel bulunurken, özel sektördeki bakımevlerinde personel sayısı olması gerekenin çok altındadır. Özellikle sağlık personeli açısından baktığımızda, bir bakımevi hariç hiç bir bakımevinde tam zamanlı hemşire bulunmamaktadır. Sağlık personeli olmayan bakımevleri ise gerek duyulduğu zaman hemşire veya doktor çağırdıklarını belirtmişlerdir.

Bakımevlerinde kalan yaşlıların birçoğu yatalak, tansiyon veya şeker hastası, şizofreni veya diğer ciddi rahatsızlıkları olduğunu düşünürsek bakımevlerinde tam zamanlı en az bir hemşirenin olması ve bu hastaların sık sık bir doktor kontrolünden geçmesi gerekmektedir. Fakat pahalı olduğu için birçok bakımevi bu sağlık hizmetlerini sağlayamamaktadır. Bakımevleri zaman zaman doktora ihtiyaç duyulduğunda devlet hastanelerine ve Sağlık Bakanlığına talep yaptıklarını belirtmişler fakat bu taleplerinin olumlu karşılanmadığını ifade etmişlerdir. Yaşlı bakımevlerinde kalan yaşlıların çoğu sigortalı veya yoksul olduğu için devlet hastanelerinde ücretsiz bakılabileceği halde bu hastaları hastaneye taşımak bakımevleri için hem personel yetersizliğinden hem de özel araçları olmadığından dolayı çok zordur. Devletin bu konuda bir düzenleme yaparak devlet hastanesinde görevli doktorların (psikolog, dahiliye ve diş doktoru gibi) düzenli sıklıklarla yaşlıbakım evlerini ziyaret etmeleri sağlanabilir.

Yaşlı bakımevleri 24 saat hizmet vermek zorunda olduğu için personelini vardiya usulü çalıştırmakta fakat 3 yerine 2 vardiya yapıldığı için personel 8 saatten fazla çalışmak zorunda kalmaktadır. Bakımevlerinde çalışan bakıcılar genellikle eğitimsiz ve başka bir işe girme imkânı bulunmayan, bölgenin en yoksul kişileridir. Bazı bakımevlerinde yabancı uyruklu bakıcılar da mevcuttur. Kısacası bakımevleri personel alımını belirli kriterlere dayanarak seçmemektedir. Bakımevlerinde çalışan personelin bazen asgâri ücret altında çalıştıkları bazen de sosyal sigorta ve ihtiyat sandığı yatırımlarının yapılmadığı da söylenmektedir. Bahsi geçen maddi ve fiziksel yüklerin yanısıra, bu personeller ağır psikolojik yük altındadır. Her gün bakıma muhtaç yaşlılarla ve ruh sağlığı bozuk bireylerle ilgilenmek sabır ve meşakkat ister. Bu nedenle bakımevlerinde çalışan personellerin maddi ve iş yüklerinin hafifletilmesinin yanı sıra, bakımevlerinde çalışan personellere psikolojik destek verilmesi gerekmektedir.

Bakımevlerinin Gelir ve Giderleri:

Özel sektörde bulunan 6 bakımevinden bir tanesi hariç hepsi kadın girişimciler tarafından kurulmuş küçük işletmelerdir. Bu bakımevlerini kuran girişimcilerin bakımevi yönetmek konusunda bir deneyimleri olmadan ve bir fizibilite çalışması yapmadan bu sektöre girdikleri yaptığımız görüşmelerden ortaya çıkmıştır. Özellikle kadın girişimcilerin öncülüğünde açılan bu bakımevleri toplumda hissedilen bir ihtiyaca tepki olarak ortaya çıkmışlardır. Birçoğunun muhasebecisi yoktur, kendi hesaplarını kendileri yapmaktadırlar. Bu da çok profesyonel olmayan yöntemlerle yapılmaktadır.

Çoğunlukla bakımevlerinin, finansal sıkıntıları olduğu, bazılarının ise çeşitli kurum ve kuruluşlara borçları bulunduğu yaptığımız görüşmelerde bize aktarılmıştır. Bu borçların bir kısmı devlet kurumlarına (sosyal güvenlik yatırımları, elektrik faturaları gibi) bir kısmı ise özel şahıs ve bankalaradır. Bakımevlerinin oldukça kârlı oldukları algısı toplumda, hatta devlet kurumlarında yaygın olsa da bakımevlerine yaptığımız çeşitli ziyaretlerde bunu destekleyecek bir altyapı veya bakım hizmeti görülmemiştir. Hatta finansal sıkıntılardan dolayı kaliteden ödün vermektedirler. En büyük giderleri personel giderleri olduğu bu nedenle mümkün olduğunca en az sayıda personel ile idare etmeye çalıştıkları hatta hemşireleri dahi olmadığı görülmektedir. Bakım evlerinden yarısı kira vermekte veya kendi binasını yaptırdığı için bankaya borç ödemektedir.

Özel işletmeler olarak kuruldukları için devletten destek alamayan bu bakımevlerinin tek geliri müşterilerinden aldıkları aylık bakım ücretleridir. Yaptığımız görüşmelerden aylık bakım ücreti olarak en düşük ücret 1,000 TL civarında, en yüksek ücretin ise 2,900 TL civarında olduğu saptanmıştır. (Ek'e bakınız). Bu ücretler günümüz şartlarına göre yüksek ücretler değildir. Kendi aralarındaki rekabetten dolayı bakımevi ücretleri yıllarca düşük bir seviyede tutulmuş, hatta birkaç bakım evi hariç diğer bakımevleri ücretlerini son yıllarda artan enflasyona karşı yükseltmemiştir. Fakat enflasyonla artan maliyetlerini karşılayamadıkları için giderlerinden kesme yoluna gittikleri bunun da yaşlı ve hastalara olumsuz yansıdığı görülmektedir. Yapılan tasarruflar; mutfak masrafları (daha az meyve, sebze, et ve tavuk tüketimi gibi), personel masrafları (personel sayısını azaltma) ve başka benzeri giderlerden (doktor ve ilaç kullanımını azaltmak gibi) yaptıkları kesintilerdir ki bu da yaşlı bakımında kaliteyi düşürmek anlamına gelmektedir.

Yaşlı bakımevlerinin aylık giderlerinin büyük bir oranı sabittir. Bu giderler, kira, personel maaşları, mutfak giderleri, elektrik, su faturaları gibi giderlerdir. Aylık gelirleri ise çoğu zaman hastaların verebileceği miktar ile sınırlıdır. Bakımevinde kalan yaşlı ve hastaların birçoğu yoksul ve kimsesiz olduğu için sosyal hizmetler dairesinden aldıkları ve asgâri ücretin çok altında küçük bir maaşları vardır. Bu maaş aylık bakım ücretini karşılamadığı halde birçok bakımevi hastalarını bu maaş karşılığında kabul etmişlerdir. Fakat artan hayat pahalılığı ve maddi sıkıntılarından dolayı yaşlı bakımevleri de artık sosyal yardım dairesinden maaş alan ve başka bir geliri olmayan yaşlıları kabul etmemeye başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu da özel sektörde bakılamayacak kadar yoksul olan yaşlı ve hastaların ya devlet yaşlı bakım evlerinde bakılmasını, ya da özel bakımevlerinde bakılabilmeleri için sosyal yardımdan aldıkları maaşların üstünü tamamlamaları gerekmektedir. Fakat bakımevleri ile yaptığımız görüşmelerde, sosyal hizmetler dairesinin özel bakımevlerine emrivaki yaparak bu gibi hastaları almak istemedikleri halde bakımevlerine zorla aldırttıkları ifade edilmiştir. Bu da devletin kendi yurttaşlarına karşı olan maddi sorumluluğu özel sektöre yansıtması yani özel bakımevlerinin devleti sübvansiyon etmesi demektir. Yaşlı bakımevlerinin bütçesinden azalan bu gelirde sonuçta yaşlılara yansıtılmaktadır. Gelir ve giderini denkleştirmek zorunda olan yaşlı bakımevleri giderlerini de yaşlıların beslenme ve bakım gibi temel ihtiyaçlarından keserek azaltmaktadırlar.

Çoğu bakımevinin binaları küçük olduğu için, yaşlı sayılarını arttıp gelirlerini arttırma imkânları da yoktur, dolayısıyla gelirleri her zaman giderlerine göre daha sınırlıdır. Bunun yanında bakımevlerine zaman zaman bağışlar yapılsa da bu bağışların miktarı ve ne zaman gelecekleri belli değildir. Bakımevleri bu konuda şeffaf olmadığı için bağış miktarları ve bağışların toplam gelir içindeki payı bilinmemektedir.

Şu anda kendi binası olmayan iki bakımevi kendi bakımevi binalarını yaptırmak istediklerini, bu amaçla kredi için Kalkınma Bankası'na başvurduklarını fakat başvurularının kabul edilmediğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni ise yaşlı bakımevi yapımı Devlet Planlama Örgütü'nü listesinde olmayışından dolayı bu sektörün teşvik veya uzun vadeli devlet kredisi alma hakkına sahip olamayışı olarak açıklanmıştır.

6. Sorunların Özeti ve Çözüm Önerileri

6.1. Devlet Sektörü İle İlgili Sorunlar ve Öneriler

Yasal Sorunlar:

- Kuzey Kıbrıs'ta yaşlı, yoksul ve bakıma muhtaç kronik hastaların bakımı için devletin sosyal politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Fakat her şeyden önce bu yurttaşların kaldıkları bakımevlerini düzenlemek ve denetlemek amacı ile acilen bakımevi yasasını hazırlayıp yürürlüğe sokmaları gerekmektedir. Güney Kıbrıs'ta ve Türkiye'de huzurevleri ve bakımevleri tek bir yasa altında birlikte işlenir, ve bu yasalara göre huzurevleri ve bakımevleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın altında yer alır.
- Şimdiki Sağlık Bakanı, yaşlı bakımı sanki Kronik Hastahaneler Yasası'nın altındaymış gibi, Kalkanlı Yaşam Evini açmıştır. Bu durum zaten karmaşık olan sektörü daha da içinden çıkılmaz bir karmaşa içine sokmuştur. Bakımevleri huzurevleri ile birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın altında olması gerekmektedir, Sağlık Bakanlığı'nın değil.

Mali Sorunlar:

- Devletin sahip olduğu Lapta Huzurevi ve Bültent Ecevit Rehabilitasyon Merkezi'nin bütçesi her yıl biraz daha küçülmekte ve ihtiyaçlara yetmemektedir. Kalkanlı Yaşam Evi'nin ise bütçesi yoktur, dolayısıyla orada bakılan hasta ve yaşlıların gelecekte neyle karşılaşacağı belli değildir. Hükümetin bu alandaki mali sorumluluk ve politikasının netleşmesi şarttır.
- Lapta Huzurevi'nin kira bedeli çok yüksektir. Devletin daha ucuz alternatifler arama zamanı gelip geçmiştir. Lapta Huzurevinin yıllık bütçesi aşırı derecede kısılırken, et dahi almak için bütçe verilmezken, özel bir şirkete 5000 sterlin ayda kira verilmesinin kabul edilebilir bir açıklaması olamaz.
- Sosyal hizmetlerden maaş alan kimsesiz yoksullar devletin bakımevlerinde barınması mümkün değilse ve özel bakımevlerinde barınması söz konusu ise özel bakımevlerinin bu yoksullara ait tüm giderlerinin devlet tarafından karşılanması gerekir. Şu anda devletin kendi maddi sorumluluklarını özel sektöre ödetmesi bu sektörü maddi yönden zayıflatmaktadır. Özel sektördeki bakım evlerinin güçlü bir finansal yapısı olması bu bakım evlerinin daha iyi hizmet vermesi ve kapanma riskinin azalması demektir. Halbuki şu anda devlet kendi finansal bozukluğundan dolayı yaşanan bütçe sıkıntılarını

özel sektördeki bakımevlerine ödettirmektedir. Bu da özel sektördeki bakım evlerini daha güçsüz ve riskli bir duruma sokmaktadır.

Ruh Sağlığı Bozuk Bireylerin Barınma Sorunu:

- Kronik ruh hastalarının barınma ihtiyaçları şimdiye kadar hep göz ardı edilmiştir. Var olan huzurevi yasasına göre bu hastaların diğer yaşlı ve bakıma muhtaç hastalar ile birlikte yaşaması yasalara aykırıdır. Fakat bu hastaların yaşayabilecekleri hiçbir yer belirtilmemiştir. Ruh sağlığı bozuk olan bireylerin toplumdan dışlanmasını önlemek amacıyla diğer yaşlılar ile aynı bakımevlerinde, doktor kontrolu altında, kalabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılabilir. Şu anda var olan durum da aslında budur fakat yasada yer almadığı için ruh sağlığı yerinde olmayan kişilerin bakımevlerinde kalması yasa dışı bir durum yaratmaktadır ve düzeltilmesi gerekir. Bunun dışında devlet ruh sağlığı yerinde olmayan kronik hastalar için proje geliştirip bakimevleri de yaptırabilir.

6.2. Özel Sektör ile İlgili Sorunlar ve Öneriler

Bakımevleri ile birebir yaptığımız görüşmelerde bakımevlerinin en önemli sorunları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- **Finansal Sorunlar**

Özel bakımevleri kendi aralarındaki rekabetten dolayı aylık bakım ücretlerini uzun bir süreden beri düşük seviyelerde tutmuşlardır. Bunun diğer bir nedeni de bakımevlerinde yaşayan kişiler genellikle toplumun en düşük gelirli kısmıdır. Geliri daha iyi olan memur emeklisi yaşlılar genellikle yurt dışından (genellikle Türkmenistan'dan) bakıcı getirip kendi evlerinde bakılmaktadırlar. Bu nedenlerle bakımevleri ücretlerini yoksul yaşlıların gelirine ve diğer bakımevlerinin bakım ücretlerini de göz önüne tutarak ayarlamıştır. Dolayısıyla bakımevlerinin yaşlı bakım ücretleri her zaman asgari ücretin altında olmuştur.

Birçok bakımevinin binası küçük olmasından dolayı kapasiteleri ortalama 20 yaşlı civarındadır. Bu nedenle bakımevleri yaşlı sayısını artırıp gelirlerini var olan altyapı ile artıramamaktadırlar. Bu durum bakımevlerinin gelir seviyesini sınırlayan en önemli faktördür. Ortalama 20 yaşlı sayısı ve onların mevcut bakım ücretleriyle elde edilen toplam gelir, yaşlıların beklenen standartlarda bakılmasına imkan vermediği en basit mali hesaplamalar ile tespit edilebilir. Dolayısıyla özel bakımevleri bütün harcamalarını en ekonomik şekilde yapmaya çalışırken kaliteden ödün vermeleri kaçınılmazdır. Binası bakımevi olmaya uygun

olarak inşa edilen bakımevlerinin yaşlı kapasitesi 40-50 civarındadır. Bu bakımevlerinin kapasite sorunları ile birlikte sürekli değişen yaşlı sayısına göre personel sayısını azaltma veya çoğaltma, ve nitelikli personel bulma sıkıntıları vardır.

- **Yönetim ve İdare**

Özel yaşlı bakımevlerinin küçük aile işletmeleri olarak genellikle kadın girişimciler tarafından kurulup çalıştırıldıkları gözlemlenmiştir. Çok küçük olmalarından dolayı bu bakımevlerinin profesyonel idare kadrosu yoktur. Bakımevlerinin kurucusu aynı zamanda idareci, muhasebeci, aşçı, hemşire ve bakıcı gibi roller de oynamaktadır, fakat bir çoğu üniversite eğitimi almamıştır. Haftasonu dahi uzun saatler çalışmak durumunda kalan, hiçbir zaman tatile çıkamayan bakımevi sahiplerinin hem maddi hem de manevi olarak çok yorgun ve bezgin olduğu dikkatimizi çekmiştir. Hatta birkaç bakımevi sahibi yaşlılarını barındırabileck başka bir alternatif olsa hiç düşünmeden kendi bakımevlerini kapatabileceklerini de söylemişlerdir. Bir bakımevi sahibi "Yaşlı bakımevi çalıştırmak her yönden zordur, on yıldır tatil yapamadım. Bazan kapatmak istiyorum ama yaşlılarımızı koyabileceğimiz başka biryer yok bu nedenle mecburen devam ediyoruz. Devletin Kalkanlı Bakimevini açması bizi bir yerde rahatlattı çünkü kapatmak istediğimizde yaşlılarımıza bir alternatif yer gösterebileceğiz" demiştir. Bakımevi yönetiminin tek mal sahibi tarafından değilde profesyonel yönetim kadrosu ile yürütülmesi için, bakımevlerinde belirtilen eğitim seviyesinde ve meslek gruplarından mutlaka bir yöneticinin bulunmasını mecbur kılan bir maddenin bakımevi yasasına eklenmesi gerekmektedir.

- **Personel**

Özel bakımevleri maddi imkansızlıklardan dolayı gerektiğinden daha az personel çalıştırmaktadır. Ayrıca bakımevlerinin iki vardiya olarak çalıştığı, bakıcıların gece veya gündüz çalışma tercihlerinin genellikle gözardı edildiği va çalışma saatlerinin sekiz saatten uzun olduğu söylenmektedir.

Bakımevlerinde çalışan bakıcıların eğitimi genellikle yaşlı ve hasta bakımı için yeterli değildir. Özellikle alzhaimer ve şizofreni gibi ciddi sağlık sorunu olan hastaların bakımını daha rahat sağlayabilmek için bakımevlerinde çalışan bakıcıların kısa süreli çeşitli seminerlere ve eğitim programlarına katılmaları sağlanmalıdır. Bu eğitim programları ya devlet ya da AB projeleri altında uzman psikolog ve geriatri dalından uzmanlarla sağlanabilir.

- **Yasa Dışılık ve Devletin Rolü**

Özel bakımevleri bir yasa altında açılmamış ve zaman zaman skandal haberlerle gündeme gelmiş olsablar bile topluma çok önemli bir hizmet verdiklerini söyleyebiliriz. Devlet 40 yıldır sosyal politikalar geliştirmediği ve yapması gereken yatırımları yapmadığı için bakması gereken yaşlı ve hasta yoksullara bakabilecek kapasitesi yoktur. Özel bakımevleri olmasaydı bugün yüzlerce dar gelirli aile; yaşlı ve hastalarını barındırabilecek bir yer bulamayacaktı.

Bu nedenle devletten hiç bir katkı almadan kurulan, ve devletin bakması gereken yaşlı ve hastalara bakarak topluma büyük bir hizmet veren bakımevlerinin sorunlarını çözüp topluma daha iyi bir hizmet vermelerini sağlamak devletin öncelikleri arasında olması gerekir.

Devletin atması gereken ilk adım bakım evleri için gerekli asgâri standartları belirlemek ve bu standartlara hizmet eden bakımevi yasasını çıkartmaktır. Devlet, bu standartlara erişemeyen özel bakımevlerinin kredi alıp yaşlılara uygun standartlarda binalar yapmalarını teşvik etmesi gerekir. Fakat şu anda devletin özel bakımevleri için ne bir teşvik uygulaması vardır ne de bu bakımevlerinin sorunları ile ilgili bir çalışma yapmaktadır.

Sadece yoksul yaşlılar ve hastalar değil günümüzde devletin bakmakla zorunlu olduğu çok sayıda alzhaimer, parkinson, şizofreni, ve benzeri ruh hastalığına sahip bireylerde özel bakımevlerinde kalmaktadır çünkü devletin bu alanda hizmet veren 44 kişi kapasitesi ile sadece bir tane rehabilitasyon merkezi vardır. Özel bakımevlerinde barınan bu hastalara gereken bakımı ve ilaç tedavisini uygulayabilmeleri için özel bakımevlerindeki personelin de ilgili alanda eğitilmesi gerekmektedir.

Nüfusu gittikçe yaşlanan Kuzey Kıbrıs'ta yaşlı bakımı için gerekli yatırımların yapılabilmesi ve kaynakların daha etkin kullanılabilmesi için, devlet ve özel sektör işbiriği kaçınılmazdır. Devlet kendi kendine bakabilen yaşlılara değil, öncelikli olarak bakıma muhtaç, kimsesiz, yoksul ve kronik hastalara bakım sağlamak zorundadır. Bu nedenle huzurevleri değil bakımevleri açmak zorundadır. Bu kapsamda var olan Lapta Huzurevi'nin adı artık yaşlı bakımevi olarak değiştirilmeli ve oraya en yoksul ve bakıma muhtaç, yaşlı ve hastalar alınmalıdır. Bu huzurevinin binası deniz kenarında olan kendi eski arazisinin üstüne inşa edilip taşınıp bölgede daha geniş bir kitleye hizmet vermesi sağlanmalıdır. Kendi kendine bakabilen yaşlıların bakıldığı huzurevlerini açmak ise özel sektöre bırakılması gerekir.

Yaşlı bakım hizmet sektöründe var olan kavram ve yetki karmaşası Sağlık Bakanlığı'nın yeni açıtığı Kalkanlı Yaşam Evi ile daha karmaşık bir hale gelmiştir. Herşeyden önce Kalkanlı Yaşam Evi'nin huzurevi mi, bakımevi mi yoksa kronik hastalıklar hastanesi mi olduğu belli

değildir. Hükümet Kalkanlı Yaşam Evi'nin ne olduğuna karar verip yasal statüsünü netleştirmesi ve bütçesini de ona göre düzenlemesi gerekmektedir.

6.3 İleriye Yönelik Yapılması Gereken Çalışmalar

Kuzey Kıbrıs'ta yaşlıların ve ruh sağlığı bozuk bireylerin mevcut sosyal durumları ve bakımları ile ilgili hiçbir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Bunun en önemli nedeni ise veri eksikliğidir. Devletin sosyal politikalarını geliştirmede ışık tutacak istatistiksel verileri toplayıp, bilimsel araştırmaları da teşvik etmesi gerekmektedir.

Özellikle kronik ruh hastalığına sahip bireyler hakkında hiç bir statistiksel bilgi mevcut değildir. Toplumda var olan stigmadan dolayı ruh sağlığı bozuk olan bireyler ve aileleri devletin yanlış politikalarina karşı haklarını arama yoluna gitmeyip sessiz kalmayı tercih etmektedirler. Toplumda farkındalık yaratıp, ailelerin taşıdığı bu lüzumsuz utanç duygusunu yıkacak bir toplum hareketine ihtiyaç vardır. Toplumun her kesiminden insanların ruh sağlığı bozuk olan bireylere karşı dışlayıcı değil kucaklayıcı bir anlayış benimsemesine yardım edecek ve yol gösterecek projelerin geliştirilmesi son derece önemlidir.

Bakımevlerinde kalan yaşlıların profili, toplam sayıları, yabancı uyruklu bakıcılar tarafından kendi evlerinde bakılan yaşlıların sayıları gibi istatistiklerin toplanması, ve yaşlıların nerede bakılmak istedikleri, verebilecekleri ücret ve en önemlisi yaşlı bakımları ile ilgili memnuniyet alanında çalışmalar yapılması gereklidir. Ayrıca toplumdaki bireylerin, yaşlılık ve yaşlıların bakımıyla ilgili farkındalığını arttırmak ve bu alanda katkı koymalarını teşvik etmek için sosyal içerikli bilimsel programların geliştirilmesi gereklidir.

EK

Devlet'in Huzurevi ve Bakımevi

Lapta Huzurevi:

Kurucusu:	Devlet
Yöneticisi:	Sibel Karaca
Telefon numarası:	0392 821 8519
Adres:	Lapta, Ayia Anastasia Otel, Hiltop Restoran yanı
Kapasitesi:	45 kapasite – 29 hasta var; erkek hasta sayısı daha fazla.
Personel durumu:	29 personel (10 vardiyalı hasta bakıcı, 3 hemşire, 1 fizyoterapist, 5 temizlik görevlisi, 4 mutfak görevlisi, 3 güvenlik görevlisi, 2 bahçıvan, 1 yönetici)
Yaşlıların sağlık durumu:	4 yatalak yaşlı var fakat diğer hastalar da kendi kendilerine yetemeyecek durumdalar. Alzhemier, şizofreni, tansiyon ve şeker hastaları var.
Aylık bakım ücreti:	Asgari ücretin %60'ı.
Kuruluş tarihi:	1976 kuruldu, 2011'de şimdiki yerine taşındı

Bülent Ecevit Rehabilitasyon Merkezi:

Kurucusu:	Devlet
Yöneticisi:	Cansel Öztekiner
Baş Hemşire:	Hatun Ayer
Telefon numarası:	2231734, 2239073
Adres:	Gönyeli
Kapasitesi:	44 kişi kapasitesi var ve şu anda 46 hasta vardır.
Personel durumu:	
Yaşlıların sağlık durumu:	Yatalak yaşlı, engelli, alzhemier, şizofreni, tansiyon ve şeker hastaları var.
Aylık bakım ücreti:	Devlet bağış adı altında engellilerden 300 TL, sigortalı maaşı alanlardan 650 TL alıyor.
Kuruluş tarihi:	1988'de kuruldu, 2004' ten beri Gönyeli adresindedir

Kalkanlı Bakımevi:

Kurucusu:	Devlet
Yöneticisi:	Şebnem Benat
Telefon numarası:	0548 857 5717
Adres:	Kalkanlı
Kapasitesi:	100 – 50 hasta ve yaşlı vardır
Personel durumu:	26 hasta bakıcı, 6 hemşire, 1idareci ve 3 güvenlik görevlisi
Yaşlıların sağlık durumu:	Yatalak yaşlı, alzhemier, şizofreni, tansiyon ve şeker hastaları var.
Aylık bakım ücreti:	Sosyal Hizmetler Dairesi'nden maaş alıyorsa 500 TL değilse 1000 TL aylık ücret alınıyor.
Kuruluş tarihi:	Ocak, 2019

Özel Sektördeki Yaşlı Bakım Evleri:

1. **Özen Bakımevi**:

Kurucusu:	Meryem Özkutube
Telefon numarası:	0533 888 20 44
Adres:	Narlık Sokak Yaşam Hastahanesi Arkası, Gazimağusa
Kapasite:	20 kişilik- 21 kişi var
Personel durumu:	4 bakıcı, 1 yönetici, gerekirse hemşire getirtiyor.
Yaşlıların sağlık durumu:	2 yatalak yaşlı,1 alzhaimer,1 şizofreni hastası
Kuruluş tarihi:	2010
Aylık bakım ücretleri:	1000, 1500, 1700 TL gelire göre ücret alıyor.

2. Ayışığı Bakımevi:

Kurucusu:	Biray Şenyiğit (Ece Balcı tarafından kurulduktan sonra Biray Şenyiğit'e devredildi)
Telefon numarası:	0533 831 3303
Adres:	Tuzluca mah. Ataç sokak (Kız Meslek Lisesi) no:2 Gazimağusa
Kapasite:	1.Şube 15 kişilik,2.şube 9 kişilik 8 kişi var hepsi kadın
Personel durumu:	Ayda 1 nörolaji uzmanı, haftada 1 dahiliye.1 hemşiresi ve 4 hasta bakım teknikeri var.
Yaşlıların sağlık durumu:	3 yatalak,1 şizofreni hastası ve alzhaimer hastası mevcut.
Aylık bakım ücreti:	2000 TL, bez ve ilaç gibi extralar aileye aittir

3. Halk Vakfı Yaşlı Bakımevi:

Kurucusu:	Melek Doğan
Kuruluş tarihi:	2009
Telefon numarası:	0533 865 7395
Adres :	Sınırüstü- İskele
Kapasite:	50 yatak – 38 hasta vardır
Personel durumu:	1 hemşire, 1 temizlikçi, 1 aşçı, 5 bakıcı var
Yaşlıların sağlık durumu:	Yatalak, şizofreni hasta, fiziksel engelli, ve sağlıklı yaşlı hasta
Aylık bakım ücreti:	1700 TL, özel oda 1900 TL

4. İkinci Bahar Bakımevi:

Kurucusu:	Şerife Alibaba
Kuruluş Tarihi:	2009
Telefon numarası:	225 66 69
Adres:	Ali Hoca sokak Hamitköy-Lefkoşa
Kapasite :	35 ve yukarısı -35 kişi var
Personel durumu:	11 bakıcı-tam zamanlı sağlık personeli yok gerektiğinde geliyor
Yaşlıların sağlık durumu:	yatalak hasta, şeker, tansiyon,şizofreni ve alzhemier hastası
Aylık bakım ücreti:	2,900 TL

5. Meros Yaşlı Bakımevi:

Kurucusu:	Ayşe Yolcusu
Kuruluş tarihi :	2012
Telefon numarası:	0392 366 9955
Adres:	Larnaka yolu üzeri Beşevler –Mağusa
Kapasite:	27 kişilik-26 kişi var 13 kadın 13 erkek
Personel Durumu:	7 bakıcısı var, sağlık personelleri çağrıldığında geliyor.
Yaşlıların sağlık durumu:	3 alzhemier,1 yatalak, şeker, tansiyon
Aylık bakım ücreti:	1700 TL

6. Ece Bakımevi:

Kurucusu:	İlhami
Kuruluş tarihi:	2005
Telefon numarası:	228 4149, cep tel: 0533-8369986
Adres:	Tomruk sokak no:9 Küçükkaymaklı Lefkoşa
Kapasite:	18 kişi
Personel durumu:	6 bakıcı vardır
Yaşlıların sağlık durumu:	yatalak, alzhaimer,
Aylık Bakım ücretleri	2,500